

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 01.11.2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.2245.2017.1

Číslo: 7/2019

Právní věta: Nárok na náhradu nemajetkové újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují. Nárokem na odškodnění bolesti se rozumí odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání; běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru, nýbrž jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 01.11.2017

Spisová značka: 25 Cdo 2245/2017

Číslo rozhodnutí: 7

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Bolestné, Duševní útrapy (o. z.) [Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)], Nemajetková újma (o. z.), Překážka věci rozsouzené (res iudicata), Ztížení společenského uplatnění

Předpisy: § 13 o. z.
§ 159a odst. 4 o. s. ř.
§ 2958 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se domáhal zaplacení 75 000 Kč na náhradě další nemajetkové újmy, jež mu vznikla v důsledku dopravní nehody ze dne 20. 7. 2014, způsobené osobou pojištěnou pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku u žalované. Tuto další nemajetkovou újmu žalobce spatřuje v okolnosti, že byl nucen 14 dní ležet v nemocnici v jedné poloze s vyvěšenou nohou se závažím, byl ponechán odhalen před ostatními pacienty a byl nucen vylučovat a provádět intimní hygienu v přítomnosti dalších osob, což zasáhlo do jeho práv na čest a důstojnost, a žalobce má dodnes psychické následky.

2. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 2016, č. j. 70 Co 481/2016-98, bylo potvrzeno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 10. 2016, č. j. 17 C 71/2015-83, jímž soud zastavil řízení a uložil žalobci povinnost nahradit žalované náklady řízení. Shledal důvodnou námitku žalované, že řízení brání překážka věci rozsouzené (§ 159a odst. 4 o. s. ř.), neboť obtíže, jejichž odškodnění se žalobce dožadoval, byly již odškodněny v rámci tzv. širšího pojetí bolestného v řízení vedeném mezi týmiž účastníky u téhož soudu pod sp. zn. 22 C 305/2014. Ačkoli žalobce výslovně požadoval jen náhradu za bolest, dle znaleckého posudku, který sám předložil k prokázání nároku, znalec hodnotil fyzické i duševní strádání s hospitalizací žalobce spojené. Z předchozího rozsudku zřetelně vyplývá, že psychické strádání soud odškodnil v rámci bolestného, nelze tudíž nyní tytéž útrapy odškodnit v rámci další nemajetkové újmy.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto usnesení podal žalobce dovolání, neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky výkladu pojmů bolestné a další nemajetková újma ve smyslu § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), jež dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Dle dovolatele je třeba na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu pohlížet jako na tři odlišné kompenzační nároky, jež se odškodňují každý zvlášť, zvlášť vznikají i se samostatně promlčují. Nárok na odškodnění za omezení v době hospitalizace spočívající v narušení soukromé sféry dovolatele a strpění pro něj ponižujícího zacházení, je dle dovolatele další nemajetkovou újmu, jež dosud nebyla odškodněna a nelze ji podřadit pod pojem bolestné. Navrhuje proto, aby dovolací soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že dovolatel neuvádí žádné další skutečnosti, které by neuvedl již v řízení o žalobě na náhradu bolestného, jež obsahovalo i položku S 063 – ložiskové poranění mozku, ač úraz mozku dovolatel neutrpěl, avšak dle hodnocení znalce jde o odškodnění mj. rozvoje psychických problémů již v průběhu léčby, s dlouhodobou imobilizací na lůžku s pocity bezmocnosti a studu. Jedná se tedy o odškodnění psychického prožívání hospitalizace v rámci bolestného a stejné psychické obtíže již nelze odškodnit v rámci další nemajetkové újmy. Navrhla, aby dovolací soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti usnesení odvolacího soudu bylo podáno v zákonné lhůtě oprávněnou osobou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání je přípustné pro řešení otázky výkladu pojmu bolestného a další nemajetkové újmy dle § 2958 o. z., jež dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena. Dovolání však není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 2958 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

7. Soud prvního stupně uvedl, že další nemajetková újma není samostatným nárokem ve smyslu § 2958 o. z., nýbrž je jedním nárokem společně s bolestným, a tímto nárokem jsou odškodňovány bolesti jako tělesné a duševní strádání v souvislosti se zásahem do zdraví (tzv. bolestné v širším

smyslu). Obvodní soud dále doplnil, že i pokud by byla další nemajetková újma samostatným nárokem na náhradu újmy na zdraví, tato újma již byla projednána a odškodněna v řízení vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014, neboť psychická újma tvrzená žalobcem byla zohledněna v jím předloženém znaleckém posudku.

8. V souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dosud nebyla zodpovězena otázka, zda při újmě na zdraví představují náhrada za bolest, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada další nemajetkové újmy samostatné nároky či jeden nárok na odškodnění nemajetkové újmy na zdraví, který obsahuje všechny složky odškodnění. V odborné literatuře se o pojetí tohoto nároku vede polemika a objevily se argumenty pro podporu obou koncepcí. Toto rozlišení má význam zejména procesní, neboť půjde-li o samostatné nároky, které (byť jsou odvozeny od stejné škodné události a mají shodnou nemateriální povahu) mohou vznikat v odlišný okamžik, mají svůj běh promlčecích lhůt a jsou samostatně uplatnitelné, a proto s nimi bude soud muset nakládat jak z hlediska požadavků na náležitosti žaloby, včetně specifikace a vyčíslení jednotlivých nároků, tak z hlediska vázanosti soudu návrhem, překážek litispendence a rei iudicatae apod. (srov. Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1106).

9. Při srovnání znění § 444 odst. 1 obč. zák. a § 2958 o. z. je zřejmé, že zákonodárce užil totožnou terminologii, tedy pojmy bolestné a ztížení společenského uplatnění, aniž tyto pojmy definuje či blíže rozvádí, a užívá je tedy patrně v již dlouhodobě ustáleném smyslu. Novým je pojem další nemajetková újma. I z jazykového výkladu zákona je zřejmá samostatnost nároků na odškodnění bolesti, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy. Je rovněž nepochybné, že tyto nároky vznikají nezávisle na sobě, zpravidla i v různou dobu a mohou být i samostatně uplatněny.

10. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku, se v první řadě náhrada nemajetkové újmy přiznává při protiprávních zásazích do osobních práv člověka nebo do obdobných (restriktivněji vymezených) práv právnické osoby. V tom směru se zásadně přejímá koncept dosavadní zákonné úpravy. Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 občanského zákoníku z r. 1964 a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů. Není důvod nivelizovat navýsost individuální vztahy jedinou položkou bez zohlednění všech konkrétních okolností. Více toho důvodová zpráva k odškodnění nemajetkové újmy na zdraví neuvádí.

11. Dovolací soud dospěl k závěru, že výkladem nové občanskoprávní úpravy nelze dospět k závěru, že úmyslem zákonodárce byl odklon od dosavadní koncepce samostatných nároků na náhradu nemajetkové újmy na zdraví. Není tedy důvod se od tohoto pojetí odchýlit, když navíc by takový odklon mohl ve svém důsledku omezit poškozeného při jejich uplatňování. Zejména v případě závažných a komplikovaných újem na zdraví, které vyžadují dlouhé léčení, rekonvalescence a stabilizace zdravotního stavu poškozeného může trvat i několik let, není důvod, aby poškozený nemohl uplatnit zvlášť nárok na bolestné, tedy náhradu za vytrpěné fyzické i duševní útrapy spojené se samotnou škodnou událostí a následnou léčbou, hned po jejich vzniku, zatímco při akceptaci koncepce jediného nároku by musel čekat na ustálení zdravotního stavu pro ohodnocení celkové nemajetkové újmy. Ve zvlášť závažných případech újmy na zdraví je totiž celkový proces ustálení zdravotního stavu, bylo-li zasaženo do řady oblastí osobního života jednotlivce, složený z ustálení zdravotního stavu v jednotlivých oblastech následků újmy na zdraví (např. případ jiné poškozené, jejíž zdravotní stav se po automobilové nehodě v květnu 2006 ustálil asi v polovině roku 2007, ve sféře trvalých psychických následků pak až na konci roku 2009; viz věc vedenou Nejvyšším soudem pod sp. zn. [25 Cdo 222/2015](#) a Ústavním soudem pod sp. zn. sp. zn. [III. ÚS 1796/16](#)). V případě jediného nároku by pak rozhodnutí o podané žalobě na bolestné představovalo překážku věci rozsouzené pro případné odškodnění ztížení společenského uplatnění. Rovněž není důvod udržovat

škůdce po dlouhou dobu v nejistotě, zda bude vůči němu nárok uplatněn a v jaké výši. Vzhledem k výše uvedenému lze proto přisvědčit dovolateli a uzavřít, že nárok na náhradu újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují.

12. Odvolací soud se nezabýval povahou nároku na náhradu tvrzené újmy a uvedl, že v řízení vedeném pod sp. zn. 22 C 405/2014 dovolatel sice požadoval výslovně náhradu za bolest, tj. strádání, které bylo následkem úrazu a souviselo s léčbou, avšak jím předložený znalecký posudek v souladu s Metodikou k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (uveřejněnou pod číslem 63/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „Metodika“) do hodnocení fyzického a duševního strádání zahrnul duševní útrapy doprovázející žalobcovo zranění a následnou léčbu (konkrétně znalec užil položku S063 části B Metodiky – ložiskové poranění mozku, která nejbližší odpovídá obtížím dovolatele). Podrobně znalec uvedl, že této položce podřadil odškodnění za akutní reakci na stres – dramatické okolnosti nehody s kolapsem, s rozvojem psychických problémů již v průběhu akutní léčby, s dlouhodobou imobilizací na lůžku, s bezmocností, závislostí na péči druhých osob, s pocity studu, méněcennosti, s následnou poruchou přizpůsobení. Trvalé obtíže spojené s dosud trvajícím pocitem bezmoci, bezvýchodnosti, s vyhybavým chováním, s poruchami spánku, s nutností léčby antipsychotiky a anxiolytiky hodnotil znalec následně v rámci ztížení společenského uplatnění.

13. Smyslem náhrady za bolest je vedle samotného bolestivého stavu odškodnit i určitou míru nepohodlí, stresu či obtíží spojených s utrpěnou zdravotní újmou (srov. též obavu ze ztráty života či vážného poškození zdraví ve smyslu § 2957 věty třetí o. z.), a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí obvykle doprovázející stavy popsané v jednotlivých položkách (tzv. bolest v širším smyslu). Výkladem § 2958 o. z. nelze dovodit, že nyní má být pojem bolest chápán toliko jako fyzická bolest bez souvislosti s duševními aspekty bolestivých stavů. Dovolací soud proto uzavírá, že nárokem na odškodnění bolesti je myšleno odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání. Opačný výklad by znamenal, že za účinnosti původní úpravy zákonem č. 40/1964 Sb. a vyhláškou č. 440/2001 Sb., jež pojem další nemajetkové újmy neznaly, nebyly vůbec duševní obtíže spojené s léčením odškodnitelné. Tak tomu však prokazatelně nebylo, neboť duševní útrapy byly odškodňovány v rámci bolestného, a pokud překročily obvyklou zátěž a staly se trvalými, byly odškodňovány v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. [25 Cdo 3228/2014](#), uveřejněný pod č. 7/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

14. Z uvedeného vyplývá, že další nemajetkové újmy jsou novou kategorií nároku náhrady za újmu na zdraví, kterou nelze jednoduše definovat, avšak jež má vystihovat nekonečnou variabilitu soukromého života a různých životních situací, které dosud odškodňovány nebyly. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru; jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, tedy okolnosti, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru (např. nečekaně závažné komplikace spojené s léčením a z nich plynoucí omezení, jako je mnohatýdenní přišití končetiny v nepřirozené poloze za účelem tvorby a přenosu laloků při rekonstrukční chirurgii, nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, sportovního utkání nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity, potrat těhotné poškozené způsobený psychickým otřesem, nikoli škodnou událostí samotnou, atd.). Nepřiměřené rozšíření zbytkové kategorie další nemajetkové újmy by vedlo k vynětí standardních situací z rámce odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a tím k nesystémovému stírání rozdílů mezi jednotlivými druhy nemajetkových újem na zdraví.

15. Ačkoli dovolací soud nezlehčuje útrapy, jimiž dovolatel procházel a prochází, neshledal (se

zřetelem ke zjištěnému skutkovému stavu, jenž nepodléhá dovolacímu přezkumu) v jeho případě žádné obtíže, jež by excesivně vybočily z obvyklého způsobu léčby či omezení z ní plynoucí nadprůměrně zasáhly do života dovolatele. Dovolatel utrpěl komplikovanou zlomeninu pánve a byl hospitalizován v nemocničním zařízení, kde podstoupil obvyklou léčbu pro daný typ zranění. Nemožnost vykonávat práci a věnovat se svým zálibám, vedlejší účinky léků, strach z léčebných zákroků, obavy z dalšího vývoje zdravotního stavu, nesamostatnost či závislost na péči třetích osob, sdílení nemocničního pokoje s dalšími pacienty, odloučení od rodiny a přátel a obdobné nepříjemné a omezující okolnosti jsou pravidelně spojené s léčením, případně s hospitalizací ve zdravotnickém zařízení pro každého pacienta. Rovněž nelze oddělit vnímání fyzické bolesti poškozeným od negativního vnímání diskomfortu spojeného s léčením. Míru takových obtíží je třeba zohlednit při stanovení výše bolestného, neboť bodové hodnocení lékaře (znalce) je pouze východiskem, na jehož základě soud určuje konečnou výši náhrady s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu, jejichž demonstrativní (příkladný) výčet je obsažen v § 2957 o. z.

16. Není vyloučeno, že při takto náročných léčebných procedurách může dojít k vybočení (excesu) a tím i k zásahu do osobnostních práv pacienta, jestliže by v důsledku počínání zdravotnického personálu či jiných osob byl pacient vystaven zátěži vymykající se obvyklým omezením a nepohodlí. Pak by ovšem šlo o újmu, kterou nevyvolalo samo o sobě ublížení na zdraví, za něž odpovídá prvotní škůdce, nýbrž o újmu, za niž odpovídají jiné osoby. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti v širším smyslu.

17. Okolnosti, jež byly neoddělitelnou součástí hospitalizace žalobce, byly tedy odškodněny v řízení o úhradu bolestného vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014. Případné excesivní zacházení s pacientem ze strany nemocničního personálu pak není v příčinné souvislosti s jednáním škůdce, a nelze tedy takto způsobenou újmu přičítat k tíži žalované.

18. Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že usnesení odvolacího soudu je z pohledu uplatněné námitky nesprávného právního posouzení správné, neboť nároku na náhradu další nemajetkové újmy nemohlo být vyhověno pro překážku věci rozhodnuté. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.